

Οι εκκλησιολογικές προϋποθέσεις της Θεολογίας, κατά τον π. Γ. Φλωρόφσκυ

/ [Πεμπτουσία](#)

Πώς συνδέεται η θεολογική σκέψη με την εκκλησιαστική ζωή; Σε ποιες ατραπούς οδηγήθηκε η ρωσική διανόηση και αποκόπηκε από το γνήσιο εκκλησιαστικό βίωμα; Πώς η «οντοθεολογία» του π. Γ. Φλωρόφσκυ διαλέχθηκε με τη δυτική σκέψη; Σε αυτά τα ερωτήματα απαντά το σημερινό απόσπασμα από τη μελέτης του κ. Δ. Αβδελά, για τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίσθηκε η θεολογία του π. Γ. Φλωρόφσκυ από τη σύγχρονη θεολογία (προηγούμενη ανάρτηση: www.pemptousia.gr/?p=67933).

Στο σημείο αυτό οφείλω να αναγνωρίσω το γεγονός ότι ο Π. Καλαϊτζίδης παραθέτει την ορθή προσέγγιση του Θ. Παπαθανασίου όσον αφορά τη σχέση της αποκεκαλυμμένης αλήθειας και της γλώσσας των δογματικών ορισμών χαρακτηρίζοντας την ως σάρκωση και όχι ως ένδυση[1]. Ωστόσο, ο Π. Καλαϊτζίδης δείχνει να προσπερνά τούτη τη νηφάλια τοποθέτηση του Θ. Παπαθανασίου και να προκρίνει μάλλον την ένδυση των δογματικών ορισμών με νέους φιλοσοφικούς όρους και εμμένει στην αρχική του θέση αποδίδοντας «μυστικισμό» και «ιδιότυπη ιεροποίηση» όσον αφορά τη θεολογία του Φλωρόφσκυ[2]. Παράλληλα, ο Π. Καλαϊτζίδης σε πρόσφατο άρθρο του προσεγγίζει και πάλι τα πράγματα μέσα από το ουσιακρατικό του πρίσμα μιλώντας αυτή την φορά για εγκλωβισμό της ορθόδοξης παράδοσης στον «φονταμενταλισμό των πατέρων» ενώ επιδιώκει να παρουσιάσει τον Φλωρόφσκυ ως υποστηρικτή της μεταρρύθμισης της παράδοσης.

β) Η πανχρονικότητα της πατερικής παράδοσης

Η θεολογία για τον Φλωρόφσκυ είναι ένα γεγονός πρωτίστως εμπειρικό και παράγεται συνεχώς μέσα στο σώμα του Χριστού, που είναι η εκκλησία. Σε πολλά από τα μελετήματα του ο θεολόγος της διασποράς επιμένει ότι είναι αδύνατο να κατανοήσει κανείς τη δογματική διδασκαλία της εκκλησίας, αν δεν ζήσει προηγουμένως εκείνη την πραγματικότητα την οποία τα δόγματα περιγράφουν· η σύνδεση της γνώσης με την εκκλησιαστική ύπαρξη και συνείδηση είναι το δέον για τον ίδιο[3]. Η γνώστη ρήση του για επιστροφή στους πατέρες, δεν σημαίνει τίποτα άλλο από την πατερική ενυποστασία που χρειάζεται η σύγχρονη θεολογία, δηλαδή την ανακάλυψη όχι απλά του πατερικού γράμματος αλλά μάλλον του πνεύματος[4].

Με άλλα λόγια, την επανένταξη του υπαρξιακού χαρακτήρα της πατερικής θεολογίας στο παρόν, η οποία και είναι το αποτέλεσμα του εκκλησιαστικού βιώματος[5]. Η διπλή μεθοδολογία της ορθόδοξης θεολογίας είναι ο μόνος ενδεδειγμένος τρόπος θεολογίας ο οποίος και παραπέμπει πάντοτε στον τόπο της

αποκεκαλυμμένης αλήθειας[6]. Η θεολογία είναι ένα διαρκές γίνεσθαι και ο θεολόγος καλείται να την περιγράψει αφού πρώτα μετάσχει στην ίδια· όπως θα υποστηρίξει και ο ίδιος σε ένα από τα πρώτα του κείμενα: «για να γνωρίσει κανείς την αλήθεια πρέπει να γίνει αληθινός»[7]. Κατά αυτόν τρόπο, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η σύμπραξη της γνωσιολογίας με την οντολογία της εκκλησιαστικού βιώματος είναι και η μόνη ενδεδειγμένη οντοθεολογία για τον Φλωρόφσκυ, ενώ τη διάσπαση γνώσης και εκκλησιαστικής εμπειρίας θα την ονομάσει απλά αντι-θεολογία[8].

Αυτή η οντοθεολογία του Φλωρόφσκυ είναι όχι μόνο ο ορθός τρόπος θεολογίας, αλλά και η μέση οδός που δεν χαρίζεται στα άκρα τόσο του αγνωστικισμού όσο και της σχετικοκρατίας[9]. Πράγματι ο οικουμενικός αυτός θεολόγος στηλίτευσε στα κείμενα του και τις δύο ακραίες τάσεις που επικρατούσαν στην εποχή του, οι οποίες έχουν και πολλά κοινά σημεία και με τη δική μας. Έτσι στο καταληκτικό κεφάλαιο του μνημειώδους έργου του «Δρόμοι της ρωσικής θεολογίας» υποστήριξε ότι ο χώρος της λαϊκής ευσέβειας στη ρωσική κοινωνία ήρθε σε ρήξη με τη διανόηση, εφόσον απέδωσε στην τελευταία την αιτία για τη διαστρέβλωση του δόγματος και εξεστράπη σε έναν πολεμικό αδογματισμό, σε μια γνωσιομαχία, όπως την χαρακτήρισε ο ίδιος[10].

Κατά αυτόν τον τρόπο, ο ψυχολογισμός του λαϊκού στοιχείου αντικατέστησε την ορθή έννοια της πνευματικότητας, με αποτέλεσμα η ορθόδοξη θεολογία να μετατραπεί σε έναν φολκλορισμό, κατά τον οποίο μεγαλύτερη αξία είχε η γνώμη της απλής, πλην ευσεβούς, ηλικιωμένης ρωσίδας, από τον θεολόγο διδάσκαλο[11]. Από την άλλη, ο χαρακτηριστικός όρος του Φλωρόφσκυ *ψευδομόρφωση*[12] περιγράφει την αποκοπή της ακαδημαϊκής θεολογίας από το εκκλησιαστικό βίωμα, πάντοτε βέβαια στο ιστορικό ερμηνευτικό πλαίσιο των αρχών του 20^{ου} αιώνα.

Ο Φλωρόφσκυ, σε αντίθεση με ό,τι του καταλογίζουν σήμερα, δεν απέφυγε τον διάλογο με τη δυτική θεολογία, ούτε και ήταν αρνητικός με την εισαγωγή νέων φιλοσοφικών όρων με σκοπό την καλύτερη έκφραση της θεολογίας στη σύγχρονη εποχή. Αντίθετα και επειδή ακριβώς υπερθεμάτιζε στο γεγονός της οντοθεολογίας, πρόκρινε την εξέταση (εμβάπτιση) των νέων όρων μέσα στο εκκλησιαστικό γίνεσθαι και ως εκ τούτου την αποδοχή τους από το υπόλοιπο σώμα λέγοντας χαρακτηριστικά:

«Το καθήκον της θεολογίας βρίσκεται όχι τόσο στο να μεταφράσει την παράδοση της πίστης στη σύγχρονη γλώσσα, μέσα στους όρους της πιο πρόσφατης φιλοσοφίας, αλλά βρίσκεται μάλλον στο να ανακαλύπτει μέσα στην αρχαία πατερική παράδοση τις διαχρονικές αρχές της χριστιανικής φιλοσοφίας· αυτό το καθήκον βρίσκεται όχι στον έλεγχο του δόγματος με τα μέσα της σύγχρονης

φιλοσοφίας αλλά μάλλον στην αναμόρφωση της φιλοσοφίας με την εμπειρία της ίδιας της πίστης έτσι ώστε η εμπειρία της πίστης να γίνει η πηγή και το μέτρο των φιλοσοφικών απόψεων»[13].

Η θέση του ορθόδοξου κληρικού είναι ξεκάθαρη και δεν χαρίζεται σε οποιεσδήποτε παρερμηνείες, διότι σαφώς και προτείνει τον διάλογο με τα σύγχρονα φιλοσοφικά ρεύματα και κατ' επέκταση την υιοθέτηση καινούργιων όρων, εφόσον το καλέσουν οι συνθήκες και είναι προς οικοδόμηση του εκκλησιαστικού σώματος, αρκεί οι νέοι όροι να μην αντιστρατεύονται την καθολικότητα της εκκλησιαστικής συνειδήσεως[14]. Για τον Φλωρόφσκυ, η θεολογική γνώση είναι πρωτίστως ένα υπαρξιακό γεγονός και επιτυγχάνεται μόνο μέσα στην εκκλησία, ενώ οι ατομικές θεολογικές διδασκαλίες προσβάλλουν το σώμα και δεν εκφράζουν την πραγματικότητα του εκκλησιαστικού πληρώματος[15]. Πολύ μάλλον δε, σχετικοποιούν το δόγμα και αναλώνονται απλά στην υιοθέτηση νεολογισμών που υιοθετούνται αβίαστα από τους επίδοξους αναμορφωτές του.

[1] Βλ. Π. ΚΑΛΑΪΤΖΙΔΗΣ, *Ο Χριστιανικός Ελληνισμός του π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ και οι Έλληνες θεολόγοι της γενιάς του '60*, σ. 273-274.

[2] Βλ. Π. ΚΑΛΑΪΤΖΙΔΗΣ, *Ο Χριστιανικός Ελληνισμός του π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ και οι Έλληνες θεολόγοι της γενιάς του '60*, σ. 274.

[3] Βλ. ενδεικτικά G. FLOROVSKY, *The Work of the Holy Spirit in Revelation: «Theology must always remain vital, intuitive; it must be nourished by the experience of faith, and must not be split up into autonomous isolated dialectic conceptions. Once more we want to remind you that the dogmas of faith are the truths of experience and of life — therefore they can be unfolded through no logical synthesis and analysis, but only through spiritual life, through actual participation in the fullness of Church experience»*. Το σώμα του ζώντος Χριστού, σ. 12. “The Lost Scriptural Mind”, CW 1, σ. 14.

[4] Βλ. G. FLOROVSKY, *Ways of Russian Theology II*, CW 6, σ. 294.

[5] Βλ. G. FLOROVSKY, *The Lost Scriptural Mind*, σ. 16. “Patristic Theology and the Ethos of the Orthodox Church”, CW 4, σ. 22.

[6] Βλ. G. FLOROVSKY, *Patristic Theology and the Ethos of the Orthodox Church*, σ. 17. *St. Gregory Palamas and the Tradition of the Fathers*, σ. 108.

[7] G. FLOROVSKY, “Human Wisdom and the Great Wisdom of God”, CW 12, σ. 119.

[8] Βλ. G. FLOROVSKY, “The Ways of Russian Theology”, CW 4, σ. 206.

[9] Βλ. Γ. ΦΛΩΡΟΦΣΚΥ, *Πατερικές σπουδές και σύγχρονη θεολογία*, σ. 805.

[10] Βλ. G. FLOROVSKY, *Ways of Russian Theology II*, σ. 290.

[11] Βλ. G. FLOROVSKY, *Ways of Russian Theology II*, σ. 292.

[12] Για μια ανάλυση του συγκεκριμένου όρου βλ. ενδεικτικά G. FLOROVSKY, "Western Influences in Russian Theology", *CW 4*, σ. 178-179.

[13] G. FLOROVSKY, *Western Influences in Russian Theology*, σ.177.

[14] Βλ. G. FLOROVSKY *Το σώμα του ζώντος Χριστού*, σ. 98.

[15] Βλ. G. FLOROVSKY, "The House of the Father", *CW 13*, σ. 58.